

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦЕНТРІВ БЕЗПЕКИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ У ПЕРІОД ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

ЯЩЕНКО О.А., к.е.н., доцент

Національний університет цивільного захисту України

В умовах зростання загроз військового, природного, техногенного та інформаційного характеру особливого значення в Україні набуває розвиток центрів безпеки у сфері цивільного захисту. Вони слугують ключовими структурами координації й оперативного реагування, забезпечуючи взаємодію державних інституцій, органів місцевої влади, громадських організацій і приватного сектору. Це зумовлює необхідність проведення системного дослідження передумов, тенденцій та напрямів розвитку даних центрів, що є підґрунтям для побудови дієвої Єдиної державної системи цивільного захисту України.

Сучасний світ характеризується підвищеною вразливістю до різних загроз, серед яких природні катастрофи, техногенні аварії, епідемії та воєнні конфлікти. За таких умов ефективне функціонування системи цивільного захисту стає необхідною передумовою забезпечення національної безпеки та захисту населення. Важливу роль у цій системі відіграють центри безпеки, що здійснюють координацію, моніторинг, прогнозування та реагування на надзвичайні події чи надзвичайні ситуації. Відповідно до пп. 1 п. 2 Плану основних заходів цивільного захисту України на 2025 рік, органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації, Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), Національна поліція (Нацпол) та Міністерство охорони здоров'я України (МОЗ) зобов'язані забезпечити створення таких центрів у громадах, адже вони є невід'ємним елементом Єдиної державної системи цивільного захисту України.

Концептуально діяльність центрів безпеки можна описати через систему функціональних напрямів, а саме: аналітичну, координаційну, інформаційну та оперативну, що взаємодіють між собою у режимі реального часу.

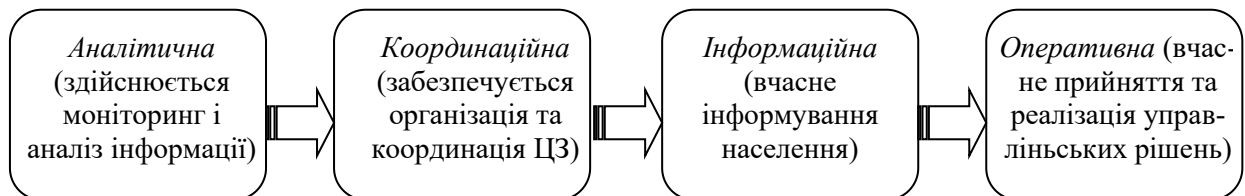

Рис. 1. Підсистеми функціонування центрів безпеки у сфері цивільного захисту

Джерело: авторська розробка

Діяльність центрів безпеки у сфері цивільного захисту регламентується низкою нормативно-правових актів, а саме:

- Конституцією України, яка гарантує право на безпечне життя та державний захист у надзвичайних ситуаціях;
- Кодексом цивільного захисту визначено основні принципи функціонування системи цивільного захисту, а також встановлено процедури планування, організації та проведення заходів цивільного захисту;
- постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України запроваджено створення та визначено засади функціонування центрів безпеки;
- локальними нормативними актами органів місцевого самоврядування забезпечується організація реагування на надзвичайні ситуації й утворення центрів безпеки в громадах.

Наразі актуалізується необхідність удосконалення законодавчої бази у напрямі децентралізації управління та розширення компетенцій органів місцевої влади щодо створення та координації діяльності центрів безпеки у сфері цивільного захисту.

Водночас у проєкті Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України відсутні положення, які б регламентували заснування таких центрів, що потребує доопрацювання зазначеного документу. Концептуально центри безпеки передбачалися як складові системи публічного управління, здатні забезпечити її ефективне функціонування на всіх рівнях. Однак на практиці процес їх формування відбувається повільно, що підтверджується недостатніми темпами створення центрів безпеки на території держави. Зазначена проблема знайшла відображення й у Плані основних заходів цивільного захисту України на 2025 рік.

Одним із важливих результатів реформування системи цивільного захисту є запровадження в територіальних громадах нової моделі комплексного забезпечення безпеки населення. Ключовим елементом цієї моделі є центри безпеки, які виступають інфраструктурними осередками громад та інтегрують діяльність життєво необхідних служб — пожежно-рятувальної, медичної та правоохоронної. Вони не лише виконують завдання з реагування на надзвичайні ситуації та підтримання правопорядку, а й здійснюють профілактичну діяльність, що охоплює запобігання правопорушенням і кризовим явищам, організацію навчання населення правилам поведінки у надзвичайних ситуаціях, а також проведення просвітницьких заходів. Завдяки цьому центри безпеки формують підґрунтя для поширення культури безпеки серед громадян.

Таким чином, реформування системи цивільного захисту в Україні передбачає розбудову центрів безпеки в громадах як важливих інституційних елементів. Можна зробити висновок що їх кількість наразі є недостатньою, а темпи створення залишаються низькими. У дослідженні проаналізовано динаміку формування таких центрів за останні п'ять років, а також визначено специфіку їх організаційного забезпечення та функціонального призначення. Наголошено на доцільності доопрацювання чинної нормативно-правової бази з метою належного закріплення ролі та місця центрів безпеки у структурі цивільного захисту. Водночас акцентовано увагу на необхідності впровадження системи підготовки фахівців для центрів безпеки та застосування інноваційних технологій для підвищення ефективності їх роботи.

Список використаних джерел

1. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.0.2012 р. № 5403 VI.
2. Допомога в розбудові державної системи цивільного захисту та створенні безпечного середовища в громадах - одне з ключових завдань ДСНС. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/dopomoga-v-rozbudovi-derzavnoyi-sistemi-civilnogo-zaxistu-ta-stvorenni-bezpechnogo-seredovishha-v-gromadax-odne-z-ključovix-zavdan-dsns>.
3. Концепція створення "Центрів безпеки громад" в Україні. URL: <https://uastrat.com/reforms/securityinhromadas/konczepczyia-stvorenniya-czentriv-bezpeky-gromad-v-ukrayini/>.
4. Крюков О.І., Помаза-Пономаренко А.Л., Лопатченко І.М. Публічне управління у сфері цивільної безпеки : навч. посіб. Х.: НУЦЗУ, 2024. 170 с.
5. Помаза-Пономаренко А.Л., Тарадуда Д.В. Механізми забезпечення цивільної безпеки України: аспекти попередження НС на об'єктах військово-промислового комплексу // Публічне адміністрування та національна безпека. 2024. № 3 (44). URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/administration2024/3/9732>
6. Проєкт Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України. URL: <https://mvs.gov.ua/ministry/normativna-baza-mvs/proekti-normativnix-aktiv/strategiya-gromadskoyi-bezpeki-ta-civilnogo-zaxistu-ukrayini-zatverdzeno-vid-29062021>.
8. План основних заходів цивільного захисту України на 2025 рік : розпорядження КМУ від 24.12.2024 № 1313-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-osnovnykh-zakhodiv-tsyvilnoho-zakhystu-ukrainy-n-a1313r.9>. Центри безпеки. URL: <https://dmpo.dsns.gov.ua/diyalnist/centri-bezpeki>.